

PIRMASIS BENDROS ŽEMĖS ŪKIO POLITIKOS (BŽŪP) RAMSTIS: II – TIESIOGINĖS IŠMOKOS ŪKININKAMS

2003 m. įvykdžius reformą ir 2009 m. atlikus BŽŪP reformos patikrinimą didžioji tiesioginės paramos dalis atsieta. Tarybos reglamente (ES) Nr. 1307/2013 įtvirtintas vienas teisinis pagrindas ir išsamus tiesioginių išmokų tikslingiau, sąžiningiau ir ekologiškiau ūkininkaujantiems ūkininkams kodeksas.

TEISINIS PAGRINDAS

Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 38–44 straipsniai; Reglamentas (ES) Nr. 1306/2013 (OL L 347, 2013 12 20, p. 549) ir Reglamentas (ES) Nr. 1307/2013 (OL L 347, 2013 12 20, p. 608), iš dalies pakeistas Reglamentu (ES) 2017/2393 (OL L 350, 2017 12 29, p. 15) (vadinamasis „Omnibus“ reglamentas, pridėtas prie Komisijos pasiūlymų dėl 2014–2020 m. daugiamečių finansinės programos laikotarpio vidurio peržiūros).

TIKSLAI

2014–2020 m. laikotarpio BŽŪP paliekami du ramsčiai, kartu sustiprinamos jų sąsajos ir taip kuriamas visapusiškesnis ir labiau integruotas požiūris į šioje srityje teikiamą paramą. Reglamente (ES) Nr. 1307/2013 nustatyta nauja tiesioginių išmokų sistema.

REGLAMENTO (ES) NR. 1307/2013 TURINYS

A. Bendra apžvalga

Tiesioginės paramos priemonių srityje pereinama nuo atsiejimo prie tikslingo paramos teikimo. 2003 m. pradėta kurti paramos žemės ūkiui atsiejimo nuo gamybos ir bendro pajamų rėmimo sistema keičiama sistema, pagal kurią kiekvienas elementas susiejamas su konkrečiais tikslais. Bendrąsias išmokas vienam ūkiui pakeitė įvairios paskirties išmokų sistema, kurią sudaro septynios sudedamosios dalys: 1) bazinė išmoka už hektarą, kurios dydis turi būti suderintas vadovaujantis nacionaliniais arba regioniniais ekonominiais ar administraciniais kriterijais ir atsižvelgiant į konvergencijos (vadinamosios vidinės) procesą; 2) aplinkos tausojimo komponentas, kaip papildoma parama siekiant kompensuoti už aplinkos viešųjų gėrybių kūrimą, už kurį negaunamas atlygis rinkoje; 3) papildoma išmoka jauniems ūkininkams; 4) persikirstymo išmoka, kurią mokant galima teikti papildomą paramą už pirmuosius ūkio hektarus; 5) papildomas pajamų rėmimas teritorijose, kuriose esama gamtinių kliūčių; 6) su gamyba susieta parama tam tikroms teritorijoms ar tam tikrų rūšių ūkininkavimui,

skiriama dėl ekonominių arba socialinių priežasčių; 7) supaprastinta sistema, kuria gali pasinaudoti smulkieji ūkininkai, gaunantys 1 250 EUR neviršijančias išmokas. Trys pirmosios sudedamosios dalys valstybėms narėms yra privalomos, keturios paskutinės – neprivalomos. Valstybės narės 30 proc. savo nacionalinio tiesioginems išmokoms skirtą paketo lėšų turi panaudoti žalinimo išmokoms. Išskaičius visas sumas, skiriamas nacionaliniams teisių į išmokas rezervams (privaloma, iki 3 proc. nacionalinio paketo lėšų) ir papildomoms išmokoms, mokamoms kaip perskirstymo išmokos (iki 30 proc.), išmokoms jauniems ūkininkams (iki 2 proc.), mažiau palankioms ūkininkauti vietovėms (iki 5 proc.) arba mokamas kaip su gamyba susieta parama (iki 15 proc.), likusieji 70 proc. skiriami bazinėms išmokoms. Naujo pobūdžio parama už hektarą skiriama tik veiklą vykdančioms ūkininkams. Be to, iki 2019 m. šioms išmokoms taikomas dalinis valstybių narių konvergencijos (vadinamosios išorinės konvergencijos) procesas.

B. Pagrindinės priemonės

1. Bazinės išmokos arba supaprastintos išmokos už plotus schema (privaloma valstybėms)

Išskaičiusios sumas, skiriamas jauniems ūkininkams arba kitoms papildomoms išmokoms, pvz., išmokoms dėl mažiau palankių ūkininkauti regionų, išmokoms smulkiesiems ūkininkams, perskirstymo išmokoms ir susietosioms išmokoms, valstybės narės apie 70 proc. savo nacionalinio tiesioginių išmokų paketo skiria naujai bazinės išmokos schemai. Dvylikai valstybių narių paprastesnės sistemos, kai taikoma vienodo dydžio vienkartinės išmokos už plotus schema, galiojimas pratęstas iki 2020 m. Kalbant apie vidinę konvergenciją, tos valstybės narės, kurios 2013 m. toliau teikė paramą remdamosi istorinėmis orientacinėmis vertėmis, turi stengtis užtikrinti vienodesnio dydžio išmokas už hektarą. Šiuo tikslu jos gali rinktis įvairias galimybes: gali taikyti nacionalinį ar regioninį metodą (paremtą administraciniais ar agronominiais kriterijais) ir iki 2019 m. pasiekti regioninį ar nacionalinį vienodo dydžio koeficientą arba užtikrinti, kad tiems ūkiams, kurie gauna mažiau negu 90 proc. regioninio ar nacionalinio koeficiento vidurkio, išmokos būtų palaipsniui didinamos, nustatant papildomą sąlygą, kad iki 2019 m. kiekvienas ūkininkas gautų bent 60 proc. viso regioninio ar nacionalinio vidurkio sudarančią išmoką. Ūkininkams, gaunantiems daugiau negu regioninis ar nacionalinis vidurkis, skiriamos sumos proporcingai koreguojamos, o valstybės narės turi galimybę nustatyti, kad išmokos būtų mažinamos ne daugiau kaip 30 proc.

2. Bazinių išmokų perskirstymo schemas (neprivalomos)

Valstybės narės turi teisę skirti perskirstymo išmoką už pirmuosius hektarus ir iki 30 proc. nacionalinio paketo perskirstyti ūkininkams už jų pirmuosius 30 hektarų (arba atsižvelgiant į vidutinį ūkio dydį, jei ūkis didesnis negu 30 hektarų). Kita galimybė – taikyti viršutinę išmokos už hektarą ribą. Perskirstymo išmoką taikančios valstybės narės gali būti atleistos nuo privalomo bazinių išmokų mažinimo, pradėdant nuo 150 000 EUR (mažiausiai 5 proc.).

3. Jauniems ūkininkams skirta schema (privaloma valstybėms)

Siekiant skatinti kartų atsinaujinimą, jauniems ūkininkams – naujiems jaunesniems negu 40 metų ūkininkams, sukūrusiems ūkius per pastaruosius penkerius metus

– skiriama bazinė išmoka per pirmuosius penkerius ūkininkavimo metus padidinta ketvirtadaliu. Ši išmoka finansuojama panaudojant iki 2 proc. nacionalinio paketo. Ji privaloma visoms valstybėms narėms. Priemonė papildo kitas jaunesiems ūkininkams pagal kaimo plėtros programas taikomas priemones.

4. Žalinimas (privalomas valstybėms, taikymas lankstus)

Be bazinės išmokos schemos arba vienkartinės išmokos už plotus schemos, kiekvienam ūkiui bus skiriama papildoma išmoka už hektarą, jeigu ūkyje taikoma tam tikra žemės ūkio praktika, kuri naudinga klimatui ir aplinkai. Valstybės narės šios žalinimo išmokos finansavimui privalo panaudoti 30 proc. savo nacionalinio paketo lėšų. Numatytos trys priemonės:

- kultūrų įvairinimas: ūkininkas turi auginti bent dviejų skirtingų rūšių kultūras, jeigu jo ariamosios žemės plotas didesnis negu 10 hektarų, ir bent trijų rūšių kultūras, jeigu jo ariamosios žemės plotas didesnis už 30 hektarų; pagrindinė kultūra turi apimti ne daugiau kaip 75 proc. ariamosios žemės, o dvi pagrindinės kultūros – ne daugiau kaip 95 proc. ariamosios žemės;
- esamų daugiamečių žolynų išsaugojimas;
- ekologiniu požiūriu svarbių vietovių, kurios sudarytų bent 5 proc. ariamosios ūkio žemės, ūkiuose, kurių ariamosios žemės plotas didesnis negu 15 hektarų (išskyrus daugiamečius žolynus ir daugiameses kultūras), lauko ribų, gyvatvorių, medžių, pūdymų, kraštovaizdžio ypatumų, biotopų, apsauginių juostų, miškais apželdintų plotų, azotą fiksuojančių pasėlių, išsaugojimas;

Jei reikalavimų dėl žalinimo nesilaikoma, turi būti skiriamos labai didelės baudos. Siekiant nenubausti ūkininkų, kurie jau sprendžia aplinkos ir tvarumo problemas, dokumente nustatyta žalinimui lygiavertė sistema, pagal kurią jau taikoma ekologiška praktika prilygsta šių pagrindinių reikalavimų laikymuisi. Pavyzdžiui, ekologinius ūkius turintiems ūkininkams netaikomi jokie papildomi reikalavimai, nes įrodyta, kad jų praktika akivaizdžiai teikia ekologinę naudą. Kitiems ūkininkams taikomos agrarinės aplinkosaugos schemos gali apimti priemones, kurios laikomos lygiavertėmis. Naujajame reglamente pateikiamas tokių lygiavertčių priemonių sąrašas. Siekiant išvengti dvigubo tokių priemonių finansavimo, skiriant išmokas pagal kaimo plėtros programas reikia atsižvelgti į žalinimo reikalavimus.

5. Susietosios išmokos (valstybėms neprivalomos)

Siekdamos spręsti galimo neigiamo vidinės konvergencijos poveikio itin pažeidžiamiems sektoriams ar teritorijoms problemą, valstybės narės gali skirti su konkrečiais produktais susietas išmokas. Jos negali viršyti 8 proc. nacionalinio paketo, jei valstybė narė jau teikia susietąją paramą, arba 13 proc., jei dabartinė susietosios paramos suma didesnė negu 5 proc. Prireikus Komisija gali patvirtinti didesnę koeficientą. Be to, susietąsias išmokas, kurios mokamos už baltyminius augalus, galima padidinti 2 proc.

6. Teritorijos, kurioms būdingos gamtinės kliūtys (mažiau palankios ūkininkauti vietovės) (neprivalomos išmokos)

Valstybės narės arba jų regionai gali suteikti papildomą ne didesnę negu 5 proc. nacionalinio paketo išmoką už teritorijas, priskirtas prie gamtinių kliūčių turinčių vietovių.

7. Aktyvūs ūkininkai (privaloma valstybėms, tačiau taikymas lankstus)

Siekiant išspręsti ūkinės veiklos nevykdančių ūkininkų (neaktyvių ūkininkų) problemą ir panaikinti tam tikras teises spragas, dėl kurių įmonės galėjo prašyti tiesioginių išmokų, nors pagrindinė jų verslo veikla nėra žemės ūkis, vykdam reformą griežtinamos taisyklės, pagal kurias apibūdinami aktyvūs ūkininkai. Valstybės narės privalo laikytis naujo neigiamo sąrašo, kuriame išvardyta veikla, už kurią neturi būti skiriamos tiesioginės išmokos (pažymėtina, kad „Omnibus“ reglamentu šie įrodymo kriterijai sušvelninti (Reglamentas (ES) 2017/2393, OL L 350, 2017 12 29, p. 15)) (žr. faktų suvestinę [3.2.9](#)). Valstybės narės gali papildyti neigiamą sąrašą ir įtraukti į jį kitą veiklą.

8. Reikalavimus atitinkančios žemės plotas (lankstus taikymas)

Valstybės narės, kuriose deklaruotas reikalavimus atitinkančios žemės plotas gali labai išaugti, teises gauti išmokas, kurios skirtos 2015 m., gali apriboti iki 135 proc. arba 145 proc. visų 2009 m. deklaruotų hektarų skaičiaus.

9. Smulkiųjų ūkininkų schema (neprivaloma)

Pagal naująją BŽŪP valstybėms narėms leidžiama smulkiesiems ūkininkams taikyti supaprastintą schemą, pagal kurią, neatsižvelgiant į ūkio dydį, mokama metinė iki 1 250 EUR dydžio išmoka. Dalyviams keliami ne tokie griežti reikalavimai dėl atitikties ir netaikomas reikalavimas dėl žalinimo. Bendros smulkiųjų ūkininkų schemas išlaidos negali viršyti 10 proc. nacionalinio paketo, išskyrus atvejus, kai valstybė narė pasirenka galimybę užtikrinti, kad smulkieji ūkininkai gautų tokią išmoką, kokią jie turėtų gauti netaikant schemas.

10. Kompleksinė parama (privaloma)

Nuostatos dėl kompleksinės paramos patvirtintos ir supaprastintos, o tiesioginės išmokos mokamos, jei ūkininkai laikosi: valstybių narių nustatytų agrarinės ir aplinkosaugos būklės standartų, kuriais siekiama sumažinti dirvos eroziją, išlaikyti dirvožemio struktūrą ir organinę sudėtį ir užtikrinti minimalų priežiūros lygį; galiojančių ES standartų, susijusių su visuomenės sveikata, gyvūnų sveikata, aplinka ir gyvūnų gerove. Jei ūkininkas nesilaiko kompleksinės paramos taisyklių, tiesioginės išmokos, kurias jis gali gauti, iš dalies sumažinamos arba visai panaikinamos. Dokumente patvirtinama, kad Vandens pagrindų ir Tausiojo pesticidų naudojimo direktyvos bus įtrauktos į kompleksinės paramos sistemą, kai tik bus įrodyta, kad jos tinkamai taikomos visose valstybėse narėse ir kad šioje srityje buvo aiškiai nustatyti įpareigojimai ūkininkams.

11. Biudžetinės ir finansinės drausmės mechanizmas (privalomas)

Biudžetinės drausmės mechanizmas taikomas siekiant, kad pirmojo BŽŪP ramsčio išlaidos neviršytų pagal daugiametes finansines programas nustatytų viršutinių metinių biudžeto ribų (žr. [1.4.3](#) faktų suvestinę). Tiesiogines išmokas gali būti pasiūlyta pakoreguoti, kai prognozės rodo, kad atitinkamais finansiniais metais viršijama bendra

nustatytų išlaidų suma. Galimas sumažinimas nebus taikomas pradinei 2 000 EUR sumai, mokamai kiekvienam ūkininkui. Be to, ūkininkams anksčiau numatytos tiesioginės išmokos taip pat galės būti mažinamos kiekvienais finansiniais metais, kad į naują rinkų krizės rezervą būtų surinkta iki 400 mln. EUR (žr. [3.2.4](#) faktų suvestinę).

12. Integruota administravimo ir kontrolės sistema (privaloma)

Integruota administravimo ir kontrolės sistema (IAKS) taip pat patvirtinta ir sustiprinta. Ji apima bent jau šiuos elementus: kompiuterizuotą duomenų bazę, žemės ūkio paskirties sklypų identifikavimo sistemą, teisių gauti tiesiogines išmokas identifikavimo ir registravimo sistemą, integruotą kontrolės sistemą ir kiekvieno paraišką gauti pagalbą teikiančio ūkininko identifikavimo sistemą.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

2013 m. kovo 13 d. Europos Parlamentas priėmė keletą rezoliucijų dėl pasiūlymų dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų dėl BŽŪP po 2013 m. (nuo [P7_TA\(2013\)0084](#) iki [P7_TA\(2013\)0087](#), OL C 36, 2016 1 29, p. 240–704) ir jomis remiantis buvo deramasi su Taryba. Po keleto trišalių dialogų 2013 m. birželio 26 d. buvo pasiektas politinis susitarimas. Vis dėlto siekiant patikslinti tam tikrus finansinius aspektus, susijusius su tiesioginėmis išmokomis ir kaimo plėtra, prireikė Parlamento ir Tarybos taikinimo procedūros. Kai buvo išspręsti šie klausimai, 2013 m. lapkričio 20 d., iškart po 2014–2020 m. daugiamečių finansinės programos patvirtinimo, Europos Parlamentas priėmė kelias rezoliucijas (nuo [P7_TA\(2013\)0490](#) iki [P7_TA\(2013\)0494](#), OL C 436, 2016 11 24, p. 270–280), dar kartą išreišdamas savo teigiamą požiūrį į naują bendrą žemės ūkio politiką. Atliekant 2014–2020 m. daugiamečių finansinės programos laikotarpio vidurio peržiūrą, Parlamento pateiktais pakeitimais patobulintos žalinimo išmokų ir išmokų jaunesiems ūkininkams taisyklės. 2017 m. spalio mėn. buvo pasiektas susitarimas su Taryba, o tekstas buvo paskelbtas 2017 m. gruodžio mėn. (Reglamentas (ES) 2017/2393, OL L 350, 2017 12 29, p. 15).

Albert Massot
02/2020

